

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ-ДОСЛІДНИКА У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Попович Ірина Євгенівна
м.Ужгород

В статті розкриті основні тенденції розвитку системи педагогічної освіти Великої Британії, серед яких чільне місце посідає тенденція підготовки вчителя-дослідника. Проаналізована британська модель професійної підготовки вчителя-дослідника, а також умови ефективної підготовки вчителя в системі вищої педагогічної освіти Великої Британії.

Ключові слова : Велика Британія, система педагогічної освіти, вчитель–дослідник.

Питання підготовки вчителя досить інтенсивно досліджуються вітчизняними вченими (В.Андрущенко, В.Бондар, І.Зязюн, В.Кремень, Н.Ничкало, О.Сухомлинська, В.Чайка, М.Ярмаченко та інші). Проте сьогодні недостатньо готувати вчителя, який володіє відповідними фаховими знаннями та основами педагогічної майстерності. На сучасному етапі розвитку суспільства у світовому освітньому просторі є запит на вчителя-дослідника. Це, безперечно, стосується й України, де особливо глибокою є суперечність між потребою вітчизняної освіти у педагогах, які володіють дослідницькими вміннями і навичками і реальним станом професійної підготовки вчителя-дослідника. Досвід професійної підготовки такого вчителя нагромаджено у багатьох зарубіжних країнах, зокрема досить вагомі здобутки є у Великій Британії, тому вважаємо за доцільне здійснити аналіз окремих аспектів британської системи підготовки вчителя-дослідника і презентувати результати у даній статті з метою їх творчого переосмислення і використання в Україні.

Слід підкреслити, що вже кінці ХХ-го століття у Великій Британії актуальною стала проблема співвідношення викладання і дослідницької роботи в діяльності сучасного вчителя. На початку ХХІ-го століття ця проблема набула ще більшого значення. Сьогодні в британській системі освіти є запит саме на вчителя-дослідника.

Практико-орієнтований підхід у навчанні, який широко розповсюджений в британській системі освіти, покликаний культивувати у випускників ті ціннісно-значимі компетенції, які дійсно потрібні їм у майбутньому. Серед них особливо важливими є : активна життєва позиція, прагнення до наукового пошуку, відкриттів, уміння організувати самостійну роботу та дослідницьку діяльність в контексті навчальної автономії [1].

Реалізація дослідницької компетенції педагогів є пріоритетним напрямком роботи Національного бюро педагогічних досліджень (National Teacher Research Panel). Національна інвестиційна стратегія в сфері науки та інновацій серед основних завдань передбачає значне збільшення витрат на проведення наукових досліджень; посилення співробітництва між вищими навчальними закладами і школами; підвищення професійних навичок педагогів в сфері новітніх технологій.

Як результат трансформації світової і британської системи освіти сьогодні утверджується нова дослідницька парадигма, яка полягає в зміні акцентів позиції сучасного вчителя – з функціонального виконавця він перетворюється на педагога-дослідника (teacher-researcher), який володіє значним творчим потенціалом, здатністю до рефлексивного мислення, постійної самоосвіти, самовдосконалення своєї професійно-педагогічної діяльності.

В результаті аналізу британської наукової літератури виявлено, що в дослідницькій сфері педагогічної освіти традиційно прийнято розглядати дослідження як вивчення дій вчителя в професійній діяльності, яке передбачає аналіз, роздуми педагога над своєю роботою з метою її вдосконалення. Це сприяє значній позитивній мотивації учасників освітнього процесу шляхом рефлексії результатів власних пошуків в період підготовки у вищому навчальному закладі і подальшій безперервній освіті.

В основі нового поняття «вчитель-дослідник», діяльність якого передбачає процес викладання як дослідження, організоване на базі теоретичних знань і постійне підкріплюється рефлексією,

лежать розроблені раніше британськими вченими поняття «вчитель, здатний до рефлексії» і «вчитель, здатний до роздумів». Дослідницька діяльність вчителя сумісна не тільки з формуванням спеціальних дослідницьких умінь в системі вищої педагогічної освіти, але й з психологічною природою цих умінь: розвитком сприймання вчителя, його аналітичних здібностей, процесів розуміння і оцінки отриманої інформації.

Дослідницька діяльність – це складний, динамічний, безперервний процес, який включає пізнавальну активність педагога і його творчий потенціал, здатність до рефлексивного мислення, готовність до професійної самоосвіти – всі ці якості спрямовані на пошук нових технологій навчання, генерацію практико-орієнтованих знань і формування ціннісних орієнтацій учнівської молоді.

В працях британських учених (Р.Барнет, Е.Дженкінс, Л.Лукас, Л.Елтон, М.Хіллі, Д.Фурлонг та ін.) характеризується нове педагогічне явище в освітньому просторі – «викладання-дослідження»(teaching-research nexus), в якому відображений тісний зв'язок між безпосередньою діяльністю вчителя з передачі знань на уроці і його відкриттями, таким чином процес дослідження і педагогічний процес представлені як єдине ціле.

Аксіологічний базис в союзі «викладання-дослідження» закладений в цінностях, які поділяються на дві категорії : цінності змісту освіти і цінності вчителя (його погляди, позиції, принципи). Без осмислення основоположного значення ціннісного начала в педагогічному дослідженні неможливо подолати традиційну спрямованість сучасної системи освіти.

Британські дослідники останнім часом активно використовують спеціальну наукову термінологію : «ціннісна освіта» (value-based education) для позначення професійної діяльності вчителя, спрямованої на формування в учнів освітніх цінностей, і «ціннісна педагогічна освіта» (value-based teacher education) для позначення підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності на основі аксіологічного підходу, який передбачає орієнтацію на людські і професійні цінності.

Модельювання процесу підготовки вчителя-дослідника у Великій Британії базується на трьох запропонованих британськими вченими (С.Борг, Е.Кеммбел, Д.Шон) моделях : «ефективний вчитель» (effective teacher), діяльність якого спрямована на створення сприяючого психологічного клімату в класі, виявлення здібностей кожного учня, сприяння творчому розвитку дітей, «вчитель, здатний до рефлексії» (reflective teacher), який глибоко осмислює свою професійну педагогічну діяльність, регулярно оцінює її результати, «вчитель, здатний до трансформацій» (transformative teacher), який не просто готує учнів до успішного функціонування в суспільстві, а займає позицію активного діяча, готує учнів до участі в суспільно-корисних перетвореннях.

На основі цих моделей сконструйована нова модель підготовки вчителя-дослідника в контексті вищої педагогічної освіти Великої Британії, яка включає низку взаємозв'язаних компонентів – цінності професії – етичний компонент, який базується на інтеграції знань про культуру, цінності, суспільну свідомість у професійну практику;

- особистісні і професійні якості – компонент професійності вчителя;
- дослідницька позиція, яка визначає здатність вчителя до освітніх трансформацій;
- ключові компетенції, які використовуються педагогом для досягнення професійної мети;
- дослідницькі вміння (гностичні, конструктивні, прогностичні, рефлексивні, комунікативні, перцептивні, експресивні, сугестивні та ін.), які забезпечують зміст, процес і результат дослідження;
- технології професійної підготовки на основі дослідницької діяльності;
- валідність результатів дослідження.

Запропонована орієнтовна модель в тій чи іншій мірі вико-

ристовується в переважній більшості вищих навчальних закладів Великої Британії [2].

Модель ефективно функціонує за певних організаційно-педагогічних умов : наявність дослідницької позиції майбутнього вчителя; забезпечення творчої взаємодії і співробітництва між студентами і викладачами; впровадження спеціальних освітніх модулів з дослідницькою спрямованістю; використання проєктних технологій; створення креативно-освітнього середовища; зміцнення зв'язків між вузівськими викладачами і студентами та шкільними вчителями.

Британські вчені Е.Дженкінз, М.Хіллі та ін.) надають важливого значення формуванню дослідницьких умінь майбутніх учителів. Їх формування, на думку вчених, починається з виявлення мотиву проведення досліджень і пошуку відправної точки для вдосконалення професійної діяльності (перша стадія). На другій

стадії обґрунтовується вибір напрямку дослідження. Третя стадія передбачає розробку стратегії конкретних дій, які впроваджуються в практику. Після цього відбувається збір необхідної наукової інформації для вирішення педагогічної проблеми (четверта стадія). Наступна (п'ята стадія) полягає у проведенні аналізу отриманих результатів, врахуванні побічних ефектів обраної стратегії та її коригуванні і передбачає впровадження в практику нової вдосконаленої стратегії. Нарешті, остання стадія – це узагальнення отриманих результатів, підведення підсумків здійснення дослідження.

Отже, впродовж останніх років у Великій Британії відбувається вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів. Велика увага звертається на формування дослідницьких умінь майбутніх педагогів, професійну підготовку вчителя-дослідника, що вважаємо важливим і для вітчизняної системи освіти.

Література та джерела

1. Киселёва Н.С. Профессиональная подготовка учителя-исследователя в системе высшего педагогического образования Великобритании : автореф. канд.пед.наук : 13.00.01 / Р.С.Киселёва. – Калуга, 2013. – 22 с.
2. Furlong J. Ideology and Reform in Teacher Education in England / J.Furlong // Education Researches.- vol.31. - № 6. – 2002. – p.23-25.

В статье раскрыты основные тенденции развития системы педагогического образования Великой Британии, среди которых важное место занимает тенденция подготовки учителя-исследователя. Проанализирована британская модель профессиональной подготовки учителя-исследователя, а также условия эффективной подготовки учителя в системе высшего педагогического образования Великобритании.

Ключевые слова: Великобритания, система педагогического образования, учитель-исследователь.

In this article the main tendencies of the development of the British pedagogic educational system have been considered. Very important accent is made on the training of teacher-researcher. British model of teacher-researcher professional training and the main conditions of the effective professional pedagogic training in the system of education of Great Britain have been analysed.

Key words: Great Britain, system of pedagogic training, teacher-researcher.